

यथा जीवाः प्राकृतैर्बध्यमाना धर्मश्रुतानामुपपीडनाय । एवं धर्मा राजधर्मेर्वियुक्ताः सञ्चिन्वन्तो नाद्रियन्ते स्वधर्माः ॥ १९८१ ॥

इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्वणि राजधर्मानुशासनपर्वणि वर्णाश्रमधर्मकथने त्रिषष्टोऽध्यायः ॥ ६३ ॥

॥ भीष्म उवाच ॥ चातुराश्रमधर्माश्च यतिधर्माश्च पाण्डव । लोके वेदोत्तराश्चैव चाक्षधर्मे समाहिताः ।

सर्वाण्येतानि कर्माणि चाक्षे भरतसत्तम । निराशिषो जीवलोकाः क्षत्रधर्मे व्यवस्थिते ।

अप्रत्यक्षं वज्रदारं धर्माश्रमवासिनां । प्रकोपयन्ति तद्भावमागमैरेव शाश्वतं ।

अपरे वचनैः पुण्यैर्वादिनो लोकनिश्चयं । अनिश्चयज्ञा धर्माणामदृष्टान्ते परे हताः ।

प्रत्यक्षं सुखभूयिष्ठमात्मसाक्षिकमच्छलं । सर्वलोकहितं धर्मं क्षत्रियेषु प्रतिष्ठितं । ॥ १९८२ ॥

धर्माश्रमेऽध्यवसिनां ब्राह्मणानां युधिष्ठिर । यथा त्रयाणां वर्णानां संख्यातोपश्रुतिः पुरा ।

राजधर्मेऽनुमता लोकाः सुचरितैः सह । उदाहृतन्ते राजेन्द्र यथा विष्णुं महौजसं ।

सर्वभूतेश्वरं देवं प्रभुं नारायणं पुरा । जग्मुः सुवज्रशः शूरा राजानो दण्डनीतये ।

एकैकमात्मनः कर्म तुलयित्वाश्रमं पुरा । राजानः पथ्युपासन्त दृष्टान्तवचने स्थिताः ।

साध्या देवा वसवश्चाश्विनौ च रुद्राश्च विश्वे मरुतां गणाश्च । सृष्टाः पुराश्चादिदेवेन देवाः चाक्षे धर्मे वर्त्तयन्ते च सिद्धाः ॥ १९८३ ॥

अत्र ते वर्त्तयिष्यामि धर्ममर्थविनिश्चयं । निर्भयार्थादे वर्त्तमाने दानवैकार्णवे पुरा ।

बभूव राजा राजेन्द्र मान्धाता नाम वीर्यवान् । पुरा वसुमतीपालो यज्ञञ्चक्रे दिदृक्षया ।

अनादिमध्यनिधनं देवं नारायणं प्रभुं । स राजा राजशार्दूल मान्धाता परमेश्वरं ।

जगाम शिरसा पादैः यज्ञे विष्णोर्माहात्मनः । दर्शयामास तं विष्णुरूपमास्थाय वासवं ।

स पार्थिवैर्वृतः सद्भिरर्चयामास तं प्रभुं । तस्य पार्थिवसिंहस्य तस्य चैव महात्मनः । ॥ १९८४ ॥

संवादोऽयं महानासीद्विष्णुं प्रति महाद्युतिं ।

॥ इन्द्र उवाच ॥ किमिच्छते धर्ममृतां वरिष्ठ यद्वष्टुकामोऽसि तमप्रमेयं । अनन्तमायामितमन्त्रवीर्यं नारायणं ह्यादिदेवं पुराणं ।

नासौ देवो विश्वरूपो मयाऽपि शक्यो द्रष्टुं ब्रह्मणा वापि साक्षात् । येऽन्ये कामास्तव राजन् हृदिस्था दास्ये चैतांस्त्वं हि मर्त्येषु राजा ।

स मे स्थितो धर्मपरो जितेन्द्रियः शूरो गूढप्रीतिरतः सुराणां । बुद्ध्या भक्त्या चोत्तमः श्रद्धया च ततस्तेऽहं दक्षि वरान् यथेष्टं ।

॥ मान्धाता उवाच ॥ असंशयं भगवन्नादिदेवं द्रक्ष्यामि त्वाऽहं शिरसा संप्रसाद्य । त्यक्त्वा कामान् धर्मकामो ह्यरण्यमिच्छे गन्तुं सत्यं लोकदृष्टं । ॥ १९८५ ॥

क्षत्राद्धर्मादिपुलादप्रमेयात् लोकाः प्राप्ताः स्थापितं स्वं यशश्च । धर्मा योऽसावादिदेवात् प्रवृत्तो लोकश्रेष्ठं तं न जानामि कर्तुं ।

॥ इन्द्र उवाच ॥ असैनिका धर्मपराश्च धर्मे परां गतिं न नयन्ते ह्ययुक्तं । चाक्षे धर्मा ह्यादिदेवात् प्रवृत्तो लोकश्रेष्ठं तं न जानामि कर्तुं ।